

'Een schitterend vergeten Leven' door Toni Boumans

De eeuw van Frieda Belinfante.

Beste Frieda,

Omdat ik me het liefste tot jou persoonlijk richt, schrijf ik je een brief die tegelijk een recensie is over jouw biografie en ook in die vorm een plek zal krijgen. Deze biografie heeft Toni Boumans geschreven. Ze schetst een prachtig, inspirerend en leerzaam beeld van je leven.

Het begint met de bijzondere titel: je hebt als een uitzonderlijk mooi mens geleefd, maar je bent, collectief gezien, vergeten. Met wat je allemaal hebt gedaan, bereikt, verdedigd en ontwikkeld, vind ik dit collectieve vergeten opmerkelijk en onbegrijpelijk. Jij zou je hier echter niet druk over hebben gemaakt, omdat het jou niet om erkenning ging.

Jou ging het om het doen op zich, om de kwaliteit van wat je deed, niet om de waardering daarover van anderen. Alle focus gericht op het doen, op het nu, blijft een leerpunt voor mijzelf.

Een van de typerende dingen die Toni heeft beschreven is hoe je met je cello omging, het aanleren van een alternatieve techniek vanwege je kleine vingers. Uren en uren oefenen, iedere dag, om de cello zó te kunnen spelen dat je er precies dat mee kon uitdrukken wat jij wilde en bedoelde. Blijkens de recensies over je optredens, o.a. in het Concertgebouw, is het jou

gelukt om met de warmte te leren spelen die uit jouw hele levenshouding spreekt. Waar kwam jouw gedrevenheid vandaan?

Jouw leven ademt wilskracht, doorzetten en volledige betrokkenheid bij wat je deed. Je had je vader als voorbeeld, maar jij miste de warmte, de humor en opgewektheid die uit jouw levensverhaal spreekt. Muziek maken of lesgeven was voor jou geen doel op zich, je was altijd betrokken bij de ander, bij het proces van de ander en zag streng toe op zorgvuldig gebruik van wat de ander aan talenten had. Ook in ruimer verband, in maatschappelijk opzicht, heb je je altijd willen verbinden met 'de ander'. Wat jij hebt gedaan voor duizenden mensen in de oorlog getuigt van uitzonderlijke moed, intelligentie en doortastendheid. Je verdient een standbeeld naast de andere 'groten' van het verzet: Gerrit van der Veen, Musschenbroek, Willem Sandberg, Willem Arondéus en anderen. Samen met hen heb je de omvangrijkste verzetsdaad tot stand hebt gebracht, waarvan jij, samen met Arondéus, de genius was: het opblazen van het bevolkingsregister met daarin de kopieën van de persoonsbewijzen van alle Nederlanders. Je hebt je leven gewaagd en het werd niet 'gezien': het is uit het collectieve geheugen gehouden.

Klaus Müller, van het International Holocaust Museum, noemt als een belangrijke oorzaak van jouw onbekendheid in naoorlogs Nederland het feit dat je vrouw was. Hij zegt: *"Daar, net als in andere landen, is een "genderized memory" ontstaan."* Zelf vond je dat slechts 'de mannen' eer toekwam, omdat zij het hoogste hebben gegeven, hun leven. Te gek voor woorden dat zelfs de geschiedenis van het verzet sekse-bepaald is!

Tegen de achtergrond van jouw verzetsdaden waren jouw ervaringen na je vlucht naar Zwitserland en aansluitend de tijd direct na de oorlog in Nederland, ontluisterend. De eerder getoonde grootsheid van jou en enkele vertrouwelingen-kunstenaars naast je, kregen een zwaar en zwart tegengewicht door de executie en vernietiging van vele dierbaren, het verraad en de vijandschap, en vervolgens het onmenselijk-formele ambtelijke denken naast de bekrompen onverschilligheid en lafheid van vele mede-'mensen'. Dat je dan aan de zin van alles gaat twijfelen is even onontkoombaar als triest. Diep zwart noemde je deze periode. Je wilde je er nooit meer mee bezig houden of aan herinnerd worden.

De man in Zwitserland die jou een cello heeft bezorgd, heeft jou je levenslijn toegeworpen. ....en Harold Beenhouwer, de dierbare en jou toegewijde mecenas op de achtergrond. Nederland verdiende jou niet meer. Op naar Amerika...

Ongelooflijk wat je daar weer tot stand heb kunnen brengen. Je eigen orkest opzetten en dirigeren, en dit binnen een paar jaar tot de top vijf van Amerika leiden. Als enige vrouwelijke dirigent binnen een ultra-conservatief Amerika, de McCarthy-tijd met de anti-communistische en (dus) anti-Europees Joodse sentimenten de wereldtop bereiken. Je eigen conservatorium oprichten en het lesgeven tot ver na je tachtigste jaar volhouden, met humor, scherpte en betrokkenheid bij je leerlingen. Je werd op handen gedragen.

Mooie, speciale Frieda, wat heb je ook genoten van je leven. Je seksualiteit die je lekker met ieder hebt gedeeld met wie jij wilde. Vele vrouwen en mannen waren gek op je, en jij met name op de vrouwen. Jij hoefde geen 'Tweede sekse' te lezen, je hebt jouw sekse geleefd, in bed en ver daarbuiten, tot het jouw eerste sekse was. Want laten we eerlijk zijn, Bobbie was een stuk van een mens, én tevens een bijzondere, toegewijde en trouwe vrouw van jou én van haar man. Kan dat? In haar en jouw geval wel.

"I feel very lonesome if there's nobody that I can help and love and protect, and I don't understand people that can only live for themselves. I don't understand it. Where do you get your happiness? Where do you get your satisfaction? What do you do with your life?" Dit zei je toen je 90 jaren jong was, 9 maanden voor je overlijden.

Ik ben gek op jou geworden, mooi groot-klein voorbeeld! Ik dank Toni Boumans heel hartelijk dat ze dit mogelijk heeft gemaakt.

Een dikke postume kus voor jou, en een heel diepe buiging,

Uitgeverij Balans, 2015

Pagina's 376

ISBN 978 94 600 38150

Recensie door Olaf Janssen, 31 december 2018 - 1 januari 2019

Februari (openings)nieuws

Beste leensters en andere belangstellenden,

✘ Het is poëzieweek deze week, de Gedichtendag is al voorbij en de VSB-poëzieprijs, voor de beste Nederlandstalige bundel van het afgelopen jaar, is woensdag gewonnen door Hester Knibbe voor haar bundel **Archaisch de dieren**. De uitreiking vond plaats in Rotterdam, de stad waar ze vorige week toevallig ook de nieuwe stadsdichter werd. Uitgever de Arbeiderspers schrijft over de bundel: “Knibbe krabt waar de lak bladdert. *Archaisch de dieren* gaat over schuld, schaamte en andere ongemakkelijke emoties, maar ook over vitaliteit in alle gedaanten. De mens wordt nog steeds geregeerd door zijn reptielhersenen, hoogstens voorzien van een vernisje gedragscodes”. En toch, zegt de jury, gaat het “om alles wat ons menselijk maakt: liefde, twijfel, angst en de wil tot weten die ons uit het paradijs verjoeg”

Hester Knibbe is geboren in 1946 en woont sinds 1972 in Rotterdam. Ze was klinisch-farmaceutisch analiste in een ziekenhuisapotheek aldaar. In 1982 debuteerde ze met de bundel *Tussen gebaren en woorden*. Daarna zijn er van haar nog een tiental bundels verschenen. Met haar werk won ze al eerder prijzen, waaronder de Herman Gorterprijs voor haar bundel *Antidood*. Belangrijke thema's in haar werk zijn de vergankelijkheid, het verlies van een kind en, zoals de jury destijds schreef “bovenal het besef dat van al wat is uiteindelijk slechts een verhaal overblijft” en “Haar gedichten worden gekenmerkt door eigenzinnige observaties. Ze kijkt naast het algemene om het bijzondere te zien, legt nieuwe, onverwachte verbanden en toont een diepgaande interesse in vroegere culturen....Vaak lijkt ze haar eigen wezen te verkennen via de vereenzelviging”

Meer over Hester Knibbe en *Archaisch de*

dieren o.a.: <http://www.vsbpoezieprijs.nl/zoeken.php?zoeken=true&term=hester%20knibbe&id=170>

In een week van herdenkingen rond de bevrijding van Auschwitz is een portret uitgebracht van een onconventionele vrouw, de eerste vrouwelijke dirigent van een professioneel orkest. Toni Boumans schreef **Een schitterend vergeten leven**. *De eeuw van Frieda Belinfante*. Geboren in 1904 in Amsterdam, met een joodse vader die pianist en muziekschooleigenaar was, begon ze 9 jaar oud met celloles, trad vanaf haar 16e op voor publiek en speelde later ✘ bij verschillende orkesten. Pas als dertiger lukte het haar, heel ongebruikelijk in die tijd, om te gaan dirigeren, wat haar passie bleek te zijn. Ze begon bij een jeugdorkest, een paar jaar later een eigen orkest en ze won een dirigentenconcours. De oorlog doet haar haar orkest opheffen, ze sluit zich aan bij het kunstenaarsverzet en vlucht in 1943 na meedoen aan een geslaagde aanslag op het bevolkingsregister naar Zwitserland. Als ze na de oorlog terugkomt in Nederland raakt ze, mede omdat ze als vrouw niet aan het dirigentenwerk komt, al snel gedesilluseerd en emigreert naar Californië om daar opnieuw te beginnen. Ze geeft (muziek)les aan de universiteit, speelt in Hollywood en vanaf 1954 leidt ze als eerste professionele vaste vrouwelijke dirigent ter wereld het Orange County Philharmonic Orchestra, waar ze bewonderd wordt. Toch wordt in 1962 het orkest opgeheven en Frieda Belinfante wordt ontslagen. Zelf vermoedde ze dat haar leven als een lesbienne hier een rol bij heeft gespeeld. Ze had vanaf haar 16e meerdere relaties met vrouwen gehad, wat ze vaak beter geheim kon houden i.v.m. haar werk. Naar haar ontslag heeft ze niet meer gedirigeerd, alleen nog les gegeven.

Tijdens het maken van een documentaire van een andere Nederlandse kunstenaar en verzetsstrijder ontmoet Toni Boumans Frieda Belinfante. Pas een paar maanden voor haar dood in 1995 stemt ze in met een documentaire over haar leven. De documentairemaakster spreekt een week intensief met de ernstig zieke maar openhartige en levendige vrouw. Helaas heeft die de documentaire, ...*maar ik was een meisje*, zelf niet meer kunnen zien. Omdat Toni Boumans vond dat zij zoveel niet had kunnen vertellen, besloot ze, als ze met pensioen was en genoeg tijd zou hebben, een biografie te schrijven met een vollediger beeld van het bijzondere leven van Frieda Belinfante met alle nuances en achtergronden.

Uitgebreidere artikelen zijn te vinden in o.a. Trouw en bij de VPRO, interviews met Toni Boumans op radio (kunststof) en tv (podium PW).

Onlangs uitgebrachte titels:

- De Zuid-Afrikaanse Antjie Krog is deze week in Nederland om haar nieuwe bundel **Medeweten** te presenteren. In de uitgebreide bundel zouden alle thema's uit haar eerdere werk samenvloeien: vrouw-zijn, ouder worden, de worsteling met ✘

ongelijkheid en racisme in haar Zuid-Afrika en verhouding tussen mens en universum. Zie

ook: <http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/01/26/antjie-krog-in-de-poezieweek/>

✘- De Utrechtse Ellen Deckwitz heeft haar 3e bundel, **De blanke gave** bij een andere uitgever laten verschijnen. Ook heeft ze meer tijd genomen voor deze nieuwe bundel, waarin je wordt ondergedompeld in een wereld waar het water opruikt... Critici zeggen dat het haar gedichten goed heeft gedaan. Vorm en inhoud zijn beter op elkaar afgestemd.

- Poëziedebuten van de laatste tijd: *Wachtkamers* van Saskia Stehouwer "een fraai debuut (8weekly), *Deze zachte witte kamer* van Runa Svetlikova, "een eigenzinnige en intelligente zoektocht" (Parool), *Halfrust* van Pauline Pisa, een heldere poëtica en een theatrale voordracht (Literatuurhuis)

- **Rivka** van Femmetje de Wind gaat in grote lijnen over de dubbelzinnigheid Joods/niet Joods. Rivka is na de oorlog geboren in een gezin met een Joodse vader die de oorlog altijd met zich mee droeg. Ze is zich scherp bewust van haar Joodse wortels, terwijl ze niet echt Joods is. Op zoek naar antwoorden over haar identiteit en geschiedenis reist ze naar Israël. De mooi schilderende roman geeft een goed beeld van de 2e generatie Holocaust-slachtoffers, opgezaald met een verleden dat ze niet hebben meegemaakt, maar indirect toch ook van hen is. ✘

- Omroep Fryslan noemt het de Da Vinci Code van Friesland, een meesterlijke fact-thriller. Op een

✘kerkje in Hindeloopen ontdekte een Friese wetenschapper symbolen die de terpen in Friesland zouden verbinden met de pyramides van Gizeh en Stonehenge in Engeland. Hij ging verder op zoek, vond allerlei eeuwenoude geheimen en benaderde schrijfster Henriëtte Hemmink om naar aanleiding van zijn ontdekkingen te kijken hoe ze een en ander in een mooi verhaal konden verpakken. Het is *Het geheim der eersten* geworden, spannend en fascinerend, zeker voor Friesland-liefhebbers en -sters.

Activiteiten in Utrecht en omgeving:

- Van 14 tot 21 februari wordt voor de 4e keer extra aandacht besteed aan 'het korte verhaal'. Het begint met de uitreiking van de JMA Biesheuvelprijs, een jaarlijkse prijs voor de beste Nederlandstalige verhalenbundel. De uitreiking is tegelijk ✘ de aftrap van de **Week van het Korte Verhaal**. Op vrijdagavond 20 februari organiseert Savannah Bay een avond in dit kader met meerdere gasten. Schrijfster Sanneke van Hasselt zal de avond presenteren. Zij introduceert het werk van een andere korte verhalenschrijfster, Manon Uphoff, die op haar beurt een lezing zal geven over en van het werk van Sanneke. Meer info: http://savannahbay.nl/index.php?agenda_id=249&pageid=7 en http://www.jmabiesheuvelprijs.nl/?page_id=4

- De Vrije Academie is een landelijk educatief instituut dat actief is in het verzorgen van onderwijs voor volwassenen op het gebied van kunst en cultuur. Het verzorgt regelmatig studiedagen door het hele land. Dit voorjaar is dat o.a. een **kennismaking met belangrijke vrouwelijke denkers uit de geschiedenis** Door Frederique Petit. Hoe kijken zij tegen de wereld aan? En verschilt hun blik van die van hun mannelijke collega's? Daarnaast een studiedag over **Camille Claudel** door Karin Haanappel n.a.v. het verschijnen van haar biografie over Camille. Er wordt ingegaan op de "vraag wie deze geniale beeldhouwster en raadselachtige vrouw nu eigenlijk was". Beide studiedagen vinden plaats in verschillende steden. De start is in februari in Amsterdam, in maart resp. april is Utrecht aan de beurt. Meer

info: <http://www.vrijeacademie.nl/16/uitgebreid-zoeken/>

Bibliotheek-nieuws

- Sinds kort staat **onze catalogus online!** Voor ons een mijlpaal waar we heel blij mee zijn, een jaar nadat de vernieuwde website het web op ging. Met veel dank aan Jonna! Op dit moment staan er 4.500 boeken in. Dat zijn ze nog lang niet allemaal. Langzaamaan zullen we meer boeken en allerlei gegevens over de boeken aanvullen. Fijn is dat we inmiddels een aantal mensen zich aangemeld hebben die ons daarbij komen helpen de komende weken. Dank jullie wel!

- Regelmatig blijkt dat de vrouwenbibliotheek weinig bekend is in de stad (en daarbuiten), en daarnaast dat zodra mensen binnen stappen ze enthousiast zijn over de ruimte en de collectie. Graag zouden we daar verandering in brengen met meer **PR**. Wie zou ons daarbij willen helpen? Met het maken van een folder, meer bekendheid via sociale media of anderszins? Of met het in mailchimp omzetten van onze nieuwsbrief? Als je er meer over wilt weten of je aan wilt melden, kun je contact opnemen via info@vrouwenbibliotheek.nl of 06-48498545.

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Saturdayskinderen van Ayesha Harruna Attah, *De atlas van afgelegen eilanden* van Judith Schalansky, *Mystica met kromzwaard - Het opzienbarende leven van Jenny Merkus (1839-1897)* van René Gremaud e.a., *Als de padden schreeuwen* van Lineke Dijkzeul

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd:

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/01/08/dagpauwoog-door-eva-meijer/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/01/12/vervoering-door-shantie-singh/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/01/15/de-goede-minnaar-door-steinunn-sigurdardottir/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/01/19/amerikanah-door-chimamanda-ngozi-adichie/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/01/25/bloedlijn-door-corine-hartman/>

De leenbijdrage voor 2015 is opnieuw vastgesteld op € 25,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van Stichting Es Scent o.v.v naam en '*leenbijdrage 2015*'. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden.

Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek.

U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 31 januari 2015